Univerza v Ljubljani
Fakulteta za računalništvo in informatiko

Nedeterminizem

Intuitivna interpretacija nedeterminizma

- Ugibanje:
  - vsakič, ko imamo več možnost avtomat »ugane« pravo možnost
  - če je beseda v jeziku, potem takšno zaporedje »ugibanj« obstaja – takemu zaporedju pravimo **certifikat/dokazilo**.
  - če pa besede ni v jeziku, potem nobeno ugibanje ne pripelje do končnega stanja

Nedeterministični RAM

Deluje enako kot RAM:

- dostop do poljubne lokacije v enem koraku
- ukazi enaki kot pri RAM

Dodatni ukaz:

- `izračunaj dokazilo`, s pomočjo katerega lahko preverimo članstvo besede v jeziku
- računanje dokazila traja toliko, kot je veliko dokazilo

Eulerjev obhod

V mestu Königsberg je bilo mesto povezano s sedmimi mostovi.

Ali obstaja pot, ki se začne v nekem delu mesta (***vozlišče***), prehodi vsak most (***povezavo***) natanko enkrat in konča v istem delu mesta (***vozlišču***)?

Leonhard Euler

vir: *Wikipedia*

***Jezik** vseh grafov, v katerih obstaja Eulerjev obhod.*

Hamiltonov obhod

Ali obstaja pot, ki se začne v nekem delu mesta (***vozlišču***), obišče vsak del mesta (***vozlišče***) natanko enkrat in se vrne v izhodišče?

William Rowan Hamilton

vir: *Wikipedia*

***Jezik** vseh grafov, v katerih obstaja Hamiltonov obhod.*

Eulerjev in Hamiltonov obhod

Eulerjev obhod:

- če je graf povezan in
- če imajo vsa vozlišča v grafu sodo število sosedov.

- *Zakaj?*
- ***Zgornja pogoja lahko preverimo v številu korakov sorazmernem številu povezav.***

Eulerjev in Hamiltonov obhod

Hamiltonov obhod:

- uporabimo NRAM:
  - nedeterministično dobimo dokazilo (zaporedje vozlišč, kot naj jih obiščemo)
  - se sprehodimo skozi vozlišča, da preverimo, če je dokazilo pravilno

- ***Zgornji opravilo lahko izvedemo v številu korakov sorazmernem številu vozlišč.***

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za računalništvo in informatiko

Problemi s praktičnimi rešitvami

Hanojski stolpi

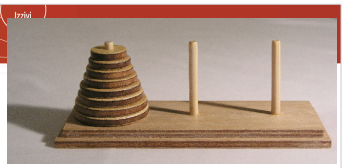

Hanojske stolpe imenujemo tudi bramanski stolpi. Sestoji iz n=64 vedno manjših zlatih diskov z luknjami v sredi. Diski so nameščeni na palčki in bramani jih morajo prestaviti po posebnem pravilu na drugo palčko. Ko bodo prestavili zadnji disk, pravi zgodba, bo konec sveta.

Pravilo: na palčki morajo biti diski urejeni vedno tako, da so večji diski pod manjšimi.

Rekurzivna rešitev

Prestavi (*odTu*, *sem*, *pomožna*, *n*)
- če je *n* = 0: ne naredimo nič
- če je *n* = 1: prestavimo disk z začetne na končno palčko
- če je *n* > 1:
  - prestavimo (umaknemo) *n-1* disk *odTu* na *pomožno* palčko, pri čemer lahko palčko *sem* uporabimo za pomožno palčko
  - prestavimo najbolj spodnji (*n*-ti) disk *odTu sem*
  - prestavimo še umaknjenih *n*-1 diskov s *pomožne* palčke *sem*, pri čemer lahko *odTu* palčko uporabimo za pomožno palčko

Rekurzivna rešitev

Število premikov P(n) =

Prestavi (*odTu*, *sem*, *pomožna*, *n*)
 if n > 0
  Prestavi (*odTu*, *pomožna*, *sem*, *n-1*) P(n-1) +
  PrestaviDisk(*odTu*, *sem*) 1 +
  Prestavi (*pomožna*, *sem*, *odTu*, *n-1*) P(n-1) =

2 P(n-1) + 1

Rekurzivna rešitev

P(n) = 1 + 2 P(n-1) + 1 = 1 + 2(1 + 2P(n-2)) = 1 + 2 + 4P(n-2) =

$= 2^0 + 2^1 + \ldots + 2^n P(n-n) = 2^n - 1$

Pa je to veliko?

Rekurzivna rešitev

Imamo:
- ročni premik: 10 sek
- robotski premik: 5 sek
- miselni premik: 1 msek

Nekaj časov:
- pojave modernega človeka: 50.000 let
- prvega človečnjaka: 200.000 let
- pojave življenja na zemlji: 3,5 milijarde let
- nastanka zemlje: 4,5 milijarde let
- prapoka: 13,8 milijarde let

Glej preglednico.

Raziskovanje Ustvarjanje novih svetov Izzivi FRI Študij
Univerza v Ljubljani Fakulteta za računalništvo in informatiko

Rešitve, ki so praktične

- Praktična rešitev mora biti izračunljiva v praktičnem času
  - odvisno od problema a od nekaj minut do nekaj dni
  - Rešitev Hanojskih stolpov brez dvoma ni praktična
- Problemi s praktično rešitvijo (*tractable problems*) imajo rešitev, ki izvede za nek *n* **polinomsko** število korakov

$$2n,\ n^2,\ n \log n,\ n^3+n^2,\ \ldots$$

Raziskovanje Ustvarjanje novih svetov Izzivi FRI Študij
Univerza v Ljubljani Fakulteta za računalništvo in informatiko

Problemi z (ne)deterministično praktično rešitvijo

- Problemi z deterministično polinomsko rešitvijo: **DP** ali na kratko **P**
  - primer: Eulerjev obhod
- Problemi z nedeterministično polinomsko rešitvijo: **NP**
  - primer: Hamiltonov obhod
- Vsak problem, ki je **P** je tudi **NP**.
- Kaj pa obratno?
  - pri KA je veljalo tudi obratno

P in NP

- Za problem Hamiltonovega obhoda poznamo edino deterministično rešitev, ki tvori vse možne permutacije vozlišč (*n!*) in preveri vsako od njih.
  - število korakov *n!* pomeni, da za problem ne poznamo praktične deterministične rešitve
- Poznamo seznam najtežjih problemov, ki so v NP in če bi rešili kateregakoli med njimi v deterministično polinomskem (praktičnem) času, bi rešili v takšnem času vse probleme v NP – ***NP-polni problemi***.

Raziskovanje Ustvarjanje novih svetov Izzivi FRI Študij

P in NP

- Poudarki:
  - Obstajajo problemi, ki zahtevajo eksponentno število korakov za rešitev.
  - Praktično rešljivi problemi imajo rešitev v polinomskem številu korakov glede na velikost vhodnega podatka.
  - Obstajajo deterministično (**P**) in nedeterministično (**NP**) polinomski (praktično rešljivi) problemi.
  - Vsak **P** problem je tudi **NP** problem.
  - **Ne vemo** pa, če je **NP** problem tudi **P** problem.

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za računalništvo in informatiko

(Ne)moč Turingovih strojev

Problem

Peter Zmeda uči programiranje in kot domačo nalogo daje običajno pisanje takšnih in drugačnih programov. Domače naloge mora seveda popraviti.

Da bi pospešil popravljanje domačih nalog, se je odločil napisati program, ki bo preveril ali je oddani program pravilen.

Kako izgledajo programi

izvorna koda:

```
#include <stdio.h>
int main(int argc, char* argv[]) {
  printf ("Dober dan!\n");
}
```

shranjeno kot (83 zlogov):

```
00000000: 2369 6e63 6c75 6465 203c 7374 6469 6f2e
00000010: 683e 0a69 6e74 206d 6169 6e28 696e 7420
00000020: 6172 6763 2c20 6368 6172 2a20 6172 6776
00000030: 5b5d 2920 7b0a 2020 7072 696e 7466 2028
00000040: 2244 6f62 6572 2064 616e 215c 6e22 293b
00000050: 0a7d 0a
```


Vsak program je le številka

- naš program je številka manjša od $256^{83} = 2^{664}$
- vsak program je samo številka in obratno ter
- vsak podatek je številka in obratno
- vendar:
  - nekatere številke ne predstavljajo pravilnega programa; v tem primeru naj bo njihov jezik prazen
  - nekateri programi imajo dve enaki številki; nič hudega, njuna jezika sta enaka

```
#include <stdio.h>
int main(int argc, char* argv[]) {
  printf ("Dober dan!\n");
}
```

```
#include <stdio.h>
int main(int argc,
         char* argv[]) {
  printf ("Dober dan!\n");
}
```

Čudni jezik L_d

- ker je vsaka številka x lahko hkrati podatek x_p (=x) in program x_T (=x), se lahko vedno vprašamo ali je x_p v jeziku programa $L(x_T)$: $x_p \in L(x_T)$
- podobno lahko definiramo jezik tistih opisov programov, za katere velja:

$$L_d = \{x_T : x_T \notin L(x_T)\}$$

- kako izgleda program P_d za razpoznavo L_d?

$L_d = \{x_T : x_T \notin L(x_T)\}$

Neizračunljivi problem L_d

Recimo, da obstaja program P_d, ki razpozna L_d => potem je tudi P_d neka številka.

Ključno vprašanje: Ali je $P_d \in L(P_d)$?

- Recimo, da $P_d \in L(P_d)$ =>
  - $P_d \notin L_d$, toda po predpostavki) $L_d = L(P_d)$ in zato $P_d \in L(P_d)$ **protislovje**
- Potem pa recimo $P_d \notin L(P_d)$ =>
  - $P_d \in L_d$, toda ker $L_d = L(P_d)$ zato $P_d \notin L(P_d)$ **tudi protislovje**
- **Torej P_d ne obstaja in zato problem članstva v jeziku L_d ni izračunljiv!**

Gödlov izrek

„Ne obstaja konsistenten sistem aksiomov in izrekov, ki bi zaobjel vso matematiko.“
(vir: Wikipedia)

Gödlovo nagrado podeljuje ACM za dosežke v teoretičnem računalništvu.

Kurt Gödel, 1906-1978, Wikipedia

(Ne)moč Turingovih strojev

- Poudarki:
  - Obstajajo problemi, za katere ne obstajajo rešitve.
  - Praktičen primer problema je Petrov problem.